

ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Співаковська Є.О.

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної педагогічної освіти — формуванню у студентів філологічних спеціальностей самоосвітньої компетенції під час вивчення творчості В. Шекспіра за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій, а саме мультимедія-інтернет енциклопедії «Шекспір та його творчість крізь призму епохи Відродження».

Ключові слова: компетентність, самоосвітня компетентність, самоосвіта, самоосвітня діяльність, інформаційно-комунікаційні технології, мультимедія-інтернет енциклопедія, трисуб'єктна педагогічна система.

На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти в Україні суттєвого значення набуває формування самоосвітньої компетенції у процесі вивчення гуманітарних предметів і застосування ІКТ у навчанні.

Вироблення ключових компетентностей у процесі застосування інформаційно-комунікаційних технологій передбачає формування у студентів здатності орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати необхідну інформацію. З огляду психолого-педагогічної літератури, поняття компетентність нами розглядається як загальна здатність особистості, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, набутих завдяки навчанню. Мова йде про якість, які допомагають особистості здійснювати діяльність цілісно.

Саме самоосвітня компетентність є однією з ключових компетентностей, що формується в процесі навчання і виховання як учнів, так і студентів, яка є характеристикою результату професійної освіти і виявляється в ефективній самоосвітній діяльності особистості, містить її ціннісне ставлення до предмета і продукту цієї діяльності, репрезентує знання, практичні уміння, набутий досвід та професійно важливі особистісні якості, що обумовлюють прагнення і здатність фахівця розв'язувати професійні проблеми, якісно виконувати фахові завдання, готовність до реалізації соціально важливого завдання — навчити молоде покоління самостійно опановувати різноманітну інформацію впродовж життя. Компетентність базується на постійному тренінгу засвоєння структури діяльності особистості.

Внутрішня структура самоосвітньої компетентності базується на основі: розуміння особистих потреб на підставі самоаналізу, самопізнання, самообліку сильних і слабких сторін своєї діяльності; уміння розробляти та виконувати програми самоосвіти з урахуванням особистісних потреб і потреб суспільства; упорядкування своїх знань, знаходження зв'язків між ними; критичне ставлення до будь-якої отриманої інформації, вироблення особистої позиції в процесі здобуття певних знань; уміння розв'язувати різноманітні проблеми на основі здобутих самостійно знань; гнучкість застосування знань, умінь і навичок в умовах швидких змін; представлення, обґрунтування та захист отри-

маного результату; знаходження нестандартних нових рішень на основі самостійно здобутих знань; організація особистих прийомів самонавчання; використання для отримання інформації різноманітних баз даних, джерел інформації; уміння використовувати нові технології інформації та комунікації; уміння долати труднощі, невпевненість, лінь; адекватне оцінювання значення здобутих знань у своїй діяльності; уміння співробітничати з іншими людьми, здобувати знання шляхом колективної діяльності; прийняття рішення на основі співробітництва, толерантне ставлення до опозиційної точки зору; відповідальність за організацію своєї самоосвітньої роботи; постійний самоаналіз і самоконтроль за самоосвітньою діяльністю; уміння вдосконалювати свої результати, отримані під час самоосвіти. Цілеспрямований розвиток самоосвітньої компетентності можливий лише тоді, коли теорія освіти не декларуватиме необхідність творчості педагога і студента, а систематично за допомогою доцільних мультимедійних методів втілюватиме її у навчально-виховний процес.

Формування самоосвітньої компетенції студента педагогічного ВНЗ слід розглядати як складову цілісного керованого процесу професіоналізації. Слід підкреслити, що в акмеологічній концепції Е. Зеєра формування самоосвітньої компетенції студента трактується як «життєвий шлях» професіонала й включає логічно пов'язані стадії, як: вибір професії з урахуванням індивідуально-особистісних і ситуативних особливостей; набуття професійних знань, умінь та навичок; входження у професію, освоєння соціальної ролі, професійне самовизначення, формування якостей і досвіду; формування позицій, інтеграція особистих і професійних якостей, готовність до виконання обов'язків; реалізація особистості у професійній діяльності.

Педагогу зі сформованою самоосвітньою компетентністю властиві ціннісні орієнтації, усвідомлення своєї унікальної місії у суспільстві, притаманні загальна і професійна культура, здатність до самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення, стійка настанова на формування у своїх вихованців бажання вчитися впродовж усього життя, що сприятиме успішному входженню молодій людині в життя сучасного суспільства; розуміння інформаційно-комунікаційних процесів.

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють вагомую роль у формуванні самоосвітньої компетенції студентів філологічних спеціальностей. Вони дозволяють суттєво впливати на ефективність навчального процесу, систематизацію знань, індивідуалізацію навчання з урахуванням як особистісних запитів, так і особливостей особистості того, хто навчається. У свою чергу, це стає новою технологічною основою розвитку навичок самоосвіти, формує сучасну культуру і певний рівень грамотності під час роботи з джерелами інформації, що все більше впливає на інтелектуальне зростання особистості. Інформаційно-комунікаційні технології спрямовані на підготовку особистості інформаційного суспільства, формування вмінь працювати з інформацією, розвиток комунікативних здібностей, формування дослідницьких умінь й умінь вибору оптимальних рішень, забезпечення великим обсягом якісної інформації.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному освітньому процесі — цілком закономірне явище, сприяє високому рівню пізнавальної активності студентів, ефективності засвоєння матеріалу, сприяє розвитку у студентів корисних індивідуальних якостей і навичок, таких як сприйняття, уваги, пам'яті, мислення; дозволяє втілити у життя цілу низку дидактичних принципів: індивідуалізації, диференціації, науковості, наочності тощо. Саме інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості та перспективи як для викладачів, так і для студентів. Нині викладач реально працює в ІКТ-насиченому освітньому середовищі, а це, у свою чергу, не може не впливати на структуру курсу й методику викладання навчального предмета. Ефективність використання ІКТ у навчанні залежить від чіткого уявлення про місце, яке вони мають посісти в складному комплексі взаємозв'язків, що виникають у системі взаємодії «викладач-студент». Отже, перевагою застосування ІКТ в організації самоосвітньої діяльності студентів гуманітарних спеціальностей є те, що воно поєднує процеси навчання, засвоєння знань і контролю навчальних досягнень, які в умовах традиційної системи професійної освіти є роз'єднаними. ІКТ уможливають більшою мірою індивідуалізувати процес самостійного набуття знань, зменшуючи питому вагу фронтальних видів робіт завдяки зростанню частки індивідуально-групових форм і методів навчання. Зазначимо, що перевагою застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації самоосвітньої діяльності студентів філологічних спеціальностей є те, що воно поєднує процеси навчання, засвоєння знань і контролю навчальних досягнень, які в умовах традиційної системи професійної освіти є роз'єднаними. Інформаційно-комунікаційні технології уможливають більшою мірою індивідуалізувати процес самостійного набуття знань, зменшуючи питому вагу фронтальних видів робіт завдяки зростанню частки індивідуально-групових форм і мультимедійних методів.

Програмним і ключовим курсом, що викладається на факультеті іноземної філології Херсонського

державного університету впродовж багатьох років є «Історія зарубіжної літератури і культури V–XVII», який спрямований на формування у студентів системи орієнтуючих знань про літературу і культуру Європи даного періоду. Цей курс «Історія зарубіжної літератури і культури V–XVII» є програмним, його вивчають студенти денної форми навчання, які мають змогу відвідати: лекції (у словесній формі розкривають сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою); семінари (об'єднують бесіду і дискусію студентів); практичні заняття (студентам надається можливість застосовувати отримані ними знання у практичній діяльності), а також модуль самостійної роботи, де студентам виносяться окремі теми з переліком літератури на самостійне навчання. Курс «Історія зарубіжної літератури і культури V–XVII», що викладається в університеті, має методологічну, пізнавальну і практичну частину, що було і є дуже актуальним і практичним. Але він має невелику кількість недоліків, наприклад, інформацію, що студент отримує під час лекцій, недостатньо для підготовки до практичних занять, тому він повинен витратити багато часу на пошук і виокремлення потрібних йому матеріалів. З метою полегшити для студентів це завдання, нами у 2008 році нами було розроблено і запроваджено в навчальний процес Web-мультимедія енциклопедію «Шекспір та його творчість крізь призму епохи Відродження» (рис. 1),

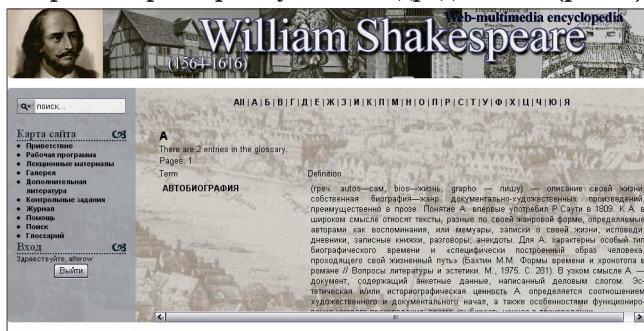

Рис. 1

яка навчає студентів самостійному пошуку потрібної інформації, а саме сприяє формуванню у них самоосвітньої компетентності під час виконання завдань модуля самостійної роботи.

Мультимедія-курс «Шекспір та його творчість крізь призму епохи Відродження» містить такі структурні компоненти, як: навчальний текст; система контролю знань; термінологічний словник (госарій); графічні зображення; відео фрагменти. Користувач може використовувати такі розділи мультимедія-енциклопедії (рис. 2): вітання (стартова сторінка мультимедії); робоча програма (міститься програма курсу, навчально-тематичний план та вступне слово); лекційні матеріали (знаходяться посилання на всі програмні лекції курсу); галерея, що складається з двох підрозділів — відеофрагменти і живопис; розділ контрольні завдання (містить тести з кожної пройденної теми) і розділ додаткової літератури, де зосереджено повні варіанти великої кількості книг та матеріалів, використаних для підготовки лекцій, та безліч інших цікавих відомостей,

представлених у різноманітній формі, також є розділ «журнал», де відображаються реєстраційні записи усіх студентів, які проходили перевірку знань, час початку і закінчення перевірки, кількість правильних відповідей та отриманий бал.

Наша Web-мультимедія енциклопедія «Шекспір та його творчість крізь призму епохи Відродження» включає модель трисуб'єктної педагогічної системи, що спрямована на формування самоосвітньої компетенції, забезпечує свідоме і міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин студента, викладача та інформаційно-комунікаційних технологій. Саме трисуб'єктні взаємини спрямовані на реалізацію освітніх потреб студента. Отже, у нашій енциклопедії ми використовуємо один із сучасних, новітніх напрямів науки — трисуб'єктну педагогічну систему. Ця новітня технологія була запропонована Л. Петуховою, яка зазначає, що «трисуб'єктна педагогічна система освіти — один із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання, що забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища». Виходячи з даного судження ми можемо стверджувати, що дійсно трисуб'єктна педагогічна система освіти включає в себе взаємодію викладача, студента та застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Web-мультимедія енциклопедія «Шекспір та його творчість крізь призму епохи Відродження» є досить перспективною й ефективною у процесі навчання студентів. Студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. Web-мультимедійний курс допомагає студентам навчитися швидко знаходити, аналізувати, систематизувати й узагальнювати міждисциплінарну інформацію, а також сприяє формуванню низки компетентностей, зокрема самоосвітньої. Використання Web-мультимедії енциклопедії «Шекспір та його творчість крізь ...» уможливорює отримання інформації в систематизованому вигляді (рис. 3).

Завдяки ефекту новизни й оригінальності мультимедійних методів за правильної їх організації зростає зацікавленість у процесі навчання і формується потяг до самовдосконалення, до самостійного пошуку інформації, до самоосвіти протягом всього життя.

Отже, в умовах інтенсивного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу осві-

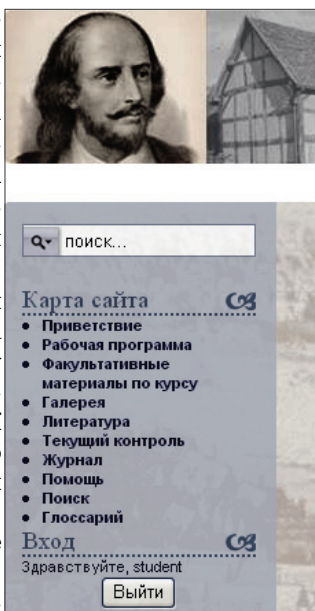

Рис. 2

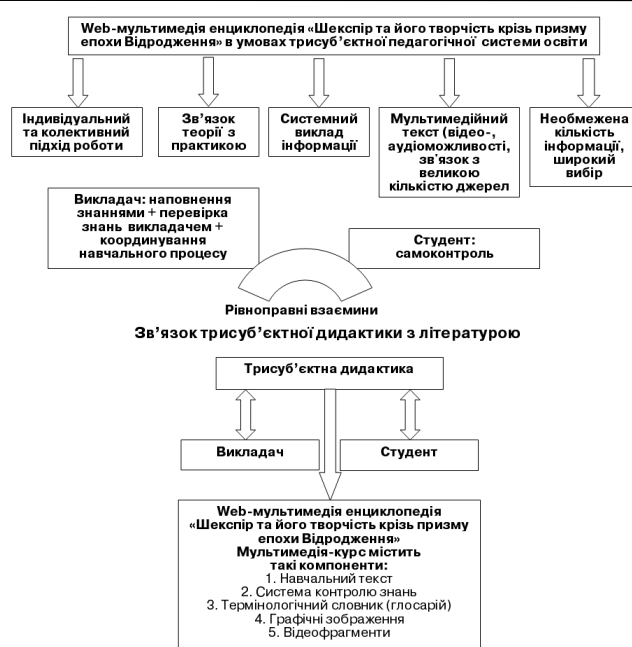

Рис. 3

ти, професійне становлення майбутнього фахівця залежить від характеру (рівня) його активності в освітньому інформаційно-освітньому просторі: чим вищий рівень активності студента на всіх етапах професійної підготовки, тим більш високий ступінь професійного розвитку досягається, тим вищий рівень трансформації професійної освіти в самоосвіту, процесу актуалізації — в самоактуалізацію, розвитку — в саморозвиток. Використання мультимедійних методів навчання у вивченні філологічних дисциплін студентами вищих педагогічних навчальних закладів підвищує активність і самостійність студентів у навчанні, розвиває здатність комбінувати придбані знання, уміння і навички в різному їх сполученні, що дозволяє реалізувати процес формування компетентності самоосвіти безпосередньо під час їх використання.

Література

1. Кикоть Е.И. ИКТ-компетентность учителя — одно из условий эффективности современного урока [Электронный ресурс] / Е. Кикоть. — Режим доступа : <http://ipk.khakasnet.ru/forum/index.php?showtopic=9260>.
2. Петухова Л.Е. Информатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В моделі трисуб'єктної дидактики) : навч.-м. пос. / Л.Е. Петухова. — Херсон: Херсонський державний університет, 2010. — 524 с.
3. Петухова Л.Е. К вопросу о трисубъектной дидактике / Л.Е. Петухова, А.В. Спиваковский // Компьютер у школі та сім'ї. — 2007. — №5. — С. 7–9.
4. Цветкова М.С. Новые профессиональные компетенции педагогов в условиях информатизации образования [Электронный ресурс] / М.С. Цветкова. — Режим доступа : metodist.lbz.ru/ito/rostov/tezisi_tsvetkova_ito_rostov2008.doc.
5. Щолок О.Б. Компетентність самоосвіти як невід'ємна складова підготовки фахівця / О. Б. Щолок // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. : спец. випуск. — К. : Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти, 2006. — С. 76–78.
6. Шльосек Ф. Використання засобів мультимедія у професійній освіті / Ф. Шльосек // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 6. — С. 42–46.
7. Шестопалюк О.В. Використання інформаційних технологій в підготовці сучасного вчителя / Шестопалюк О. В. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : [зб. наук. праць]. — К. : Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. — Вип. 9. — С. 31–34.